

en zwart. Maar al is het ons niet gegeven het juiste punt aan te geven, waar de grenslijn loopt, toch volgt hieruit geenszins dat de grens niet bestaat. Zoo dra we slechts een aantal schreden links of rechts zijn gegaan van de streek, waar de grens liggen moet, weet ons bewustzijn onmiddellijk, dat de tegenstelling tusschen licht en duisternis enz. wel terdege bestaat en zeer reëel is. Reeds de oude Realisten hebben dit terecht tegenover de Nominalisten verdedigd.

78. Von Ihering koos ik hier met opzet uit, omdat Ihering er meer dan eenig ander Jurist in geslaagd is, zich populair te maken, en zonder *second hand* wetenschap te bieden, toch zeer verre buiten den Juridischen kring lezers vond. Dit geldt natuurlijk niet van zijn *Geist des Römischen Rechts*, maar wel van zijn *Der Kampf ums Recht*, in negentien talen, en ook in de onze vertaald (door Mr. G. A. VAN HAMEL, ed. Leid. 1874), en zijn *Das Trinkgeld*, Brunswijk 1881; ten deele ook van zijn *Die Jurisprudenz des täglichen Lebens*, Jena 1870.

79. VON IHERING, *Der Zweck im Recht*, Leipzig 1877. I. Vorrede XI:
 »Mag letzteres arbeiten ganz so, wie die extremste Linke des Darwinismus es lehrt, unerbittlich zermalmend, was sich nicht halten kann im Kampf des Daseins, mit der monere beginnend und ohne weitern Schöpfungsakt alles aus sich gebärend, von einer Stufe zur andern fortschreitend bis zum Menschen - wenn ich den Felsblock in Bewegung setze auf dem Gipfel des Berges, dasz er hinab falle ins Thal, war es nicht der Zweck, der das Causalitätsgezetz erst in Bewegung gesetzt hat? Wenn die Ursache von allem Anfang an durch den Zweck so gestaltet worden ist, dass sie fort und fort sich bewegend eins aus dem anderen erzeugt und schliesslich anlangt bei dem Punkt den der Zweck voraus gesehen und gewollt, ist es der Zweck oder die Ursache, welche die ganze Bewegung regiert? Wenn vor dem Geiste des Bildhauers die Statue steht, die er schaffen will, und Jahre vergehen, bis die Hand nacht Gesetzen der Mechanik d. h. nach dem Causalitätsgesetz sie vollendet hat, ist sie ein Werk der Hand oder des Geistes? Ich denke doch der Hand im Dienste des Geistes.”

80. VON IHERING, *De strijd om het recht*, vert. Van Hamel, Leid. 1874. p. 9, 10: »Een concreet recht, dat, omdat het eenmaal ontstaan is, aanspraak zoude willen maken op een eindeloos voortbestaan, is een kind dat de hand opheft tegen zijn eigen moeder. Het bespot de idee van het recht, terwijl het er zich op beroept, want de idee van het recht is een eeuwig worden, en het geen geworden is moet voor het nieuwe worden wijken, want

....Alles, was entsteht,
Ist werth, dass es zu Grunde geht.”

81. *Der Zweck im Recht*. I. Voorrede XII.

82. Ib. p. XIII.